

A BARÁTSÁGRÓL I.

HETEDIK KÖNYV

1

A barátságról –
arról, hogy mi az és milyen fajta tartozik;
arról, hogy mi teszi a barátot,
aztán arról, hogy
vajon egy vagy többféle értelemben használjuk-e
a barátság kifejezést,
és ha többféleképpen,
akkor hányféle értelemben;
továbbá arról, hogy
hogyan kell viselkednünk a barátunkkal szemben,
és hogy a barátság vonatkozásában
mi az igazságos –
mindezekkel a kérdésekkel kapcsolatban
nem kevésbé szükséges a vizsgálódás,
mint az erkölcsre vonatkozó szép
és választásra érdemes dolgok tekintetében.

A barátság létrehozása
az államtudomány
legfőbb feladatának minősül,
és erre a célra vonatkoztatva
szokás az erényt hasznosnak nevezni.

Hiszen elfogadhatatlan, hogy
barátai legyenek egymásnak az olyan emberek,
akik igazságtalanul viselkednek egymással szemben.

Továbbá
mindnyájan azt mondjuk, hogy
az igazságos és igazságtalan dolog
a barátok között fordul elő a leginkább,
mert úgy tűnik, hogy
a derék férfiú ugyanaz, mint a barátságos férfiú,
a barátság pedig valamiféle,
az erkölccsel kapcsolatos lelki alkat.

És ha valaki azt kívánja elérni, hogy

az emberek ne jogtalankodjanak,
elegendő, ha barátságot teremtek közöttük,
igaz barátok ugyanis nem jogtalankodnak egymással.

De akkor sem jogtalankodnak egymással az emberek,
ha igazságosak.

Az igazságosság és a barátság tehát
vagy azonosak,
vagy igen szoros kapcsolatban állnak egymással.

Tegyünk még hozzá, hogy
a barátot a legnagyobb jók közé soroljuk,
a barát hiányát és a magányt pedig
a legkeservesebb dolognak tartjuk,
hiszen az egész élet
és az önként vállalt közösség
annyit jelent, hogy
barátok között vagyunk.

Hiszen napjainkat
a háznép, a rokonok, a társak között töltjük,
vagy a gyermekekkel, vagy a szülőkkel,
vagy a feleségünkkel.

És a magánjellegű,
a barátainkkal szemben gyakorolt igazságosság
egyedül tőlünk függ,
míg a többiekkel szemben
ezt a törvényt szabja meg és nem tőlünk függ.

Sok a nehéz kérdés a barátsággal kapcsolatban.

Lássuk először azok véleményét,
akik mintegy kívülről tárgyalják
és tárgy értelemben beszélnek róla.

Ugyanis
némelyek úgy látják, hogy
a hasonló a hasonlónak barátja.
Ezért mondják, hogy
"mindig a hasonlót vezeti az isten a hasonlóhoz",
"csóka a csóka mellé telepszik",
"megismeri tolvaj a tolvajt és farkas a farkast". –

A természetfilozófusok meg

az egész természetet igyekeztek rendszerbe foglalni
azáltal, hogy felvették a "hasonló a hasonlóhoz húz" elvét.

Ezért mondotta
Empedoklész, hogy
a kutya is azért fekszik a cserépen,
mert ahhoz hasonlít leginkább.

Néhányan tehát így vélekednek a baráti kapcsolatokról.

Mások meg azt mondják, hogy
az ellentétes az ellentétessel barátkozik,
hiszen a szeretett lény
és az, aki vágyakozik utána,
mindenki szerint barátai egymásnak,
márpedig a száraz nem a száraz után,
hanem a nedves után vágyakozik.

Innen a mondás, hogy
"vágyódik záporra a föld"
és "mindenben édes a változás",
lévén a változás átmenet az ellentétbe;
a hasonló meg ellensége a hasonlónak,
mert "gyűlöli a fazekas a fazekast",
és azok az élőlények,
amelyeknek táplálékuk azonos,
ellenségei egymásnak.

Maguk a vélemények tehát ennyire eltérőek.

Hiszen egyesek
a hasonlót gondolják barátnak
és az ellentétet ellenségnek,
"a többel mindig ellenséggként száll szembe a kevesebb,
a gyűlölet napja virrad",
továbbá
az ellentétesek helyüket tekintve is
távol vannak egymástól,
míg a barátság összehozza az embereket.

Mások meg
az ellentétesekről gondolják, hogy
barátok,
és Hérakleitosz elítéli a költőt,
aki így ír:
"bár veszne ki a viszály

az istenekből és az emberekből",
hiszen akkor nem volna harmónia,
ha nem lenne magas és mély,
és élőlények sem lennének nőstény és hím nélkül,
ezek pedig ellentétesek egymással.

Ez a két vélemény létezik tehát a barátságról,
igen általános, hiszen egymástól távol eső vélemények.

Más nézetek azonban
közelebb vannak egymáshoz
és jobban alkalmazhatók a megfigyelt tényekre.

Egyesek számára ugyanis
képtelenségnek tűnik, hogy
hitványak barátai legyenek egymásnak,
mert csak a jók lehetnek azok.

Mások számára meg
az tűnik lehetetlennek, hogy
az anyák ne szeressék gyermekeiket.

Ez a fajta szeretet
az állatokban is megvan,
hiszen azok akár a halált is választják
ivadékaik érdekében.

Megint mások
úgy vélekednek,
egyedül a hasznos dolog
szolgálhat barátság alapjául.

Bizonyíték erre az, hogy
mindenki a hasznos dolgokra törekszik,
a haszontalanokat azonban maguk vetik el maguktól,
ahogyan a tiszteletreméltó Szókratész mondotta,
a nyálat, a haját és a körmöt hozva fel példaként –
és hogy a haszontalan részeket elvetjük,
végül magát a testet is, amikor meghal az ember,
hiszen a holttest haszontalan.
Csupán ahol hasznót hoz, ott őrzik meg,
mint Egyiptomban.

Nos hát,
úgy tűnik mindezek kissé ellentmondanak egymásnak.

Mert

a hasonló nem hasznos a hasonló számára,
az ellentét meg a legtávolabb van a hasonlóságtól
és az ellentétes
a leginkább haszon nélkül való az ellentétes számára,
hiszen az ellentétes:
ellentétének a pusztulása.

Továbbá némelyek úgy gondolják,
barátot könnyű szerezni,
mások meg úgy vélik, a legritkább dolog, hogy
az ember megismer egy barátot
és ez nem is lehetséges szerencsétlenség nélkül;
hiszen amíg valakinek jól megy sora,
mindenki a barátjának akar látszani.

Megint mások azt mondják, hogy
azoknak sem érdemes hinnünk,
akik a bajban kitartanak mellettünk,
mert becsapnak bennünket és színlelnek:
szerencsétlenségünkben társunkul szegődnek,
hogy így szerezzék meg barátságunkat arra az időre is,
amikor megint jól megy sorunk.

ARISZTOTELÉSZ - EUDÉMOSZI ETIKA